

סוף הנבואה ד"ר הלל מאלי

שיעור 1: מבוא

סדר עולם רבה ל (מהד' מיליקובסקי)

וימלוך אלכסנדרוס מקדון י"ב שנה וימת. **עד כאן היו הנביאים מתנבאים ברוח הקודש מיכן ואילך הט**
אזנך ושמע דברי חכמים

תוספתא, סוטה יג, ג (מהד' ליברמן)

משמתו נביאים האחרונים, חגי זכריה ומלאכי **פסקה רוח הקודש מישראל ואע"פ כן היו משמיעין להן**
על בת קול

ירושלמי, תענית ב, א סה

ר' שמואל בר ינא בשם ר' אחא, חמשה דברים היה המקדש האחרון חסר מן הראשון, ואילו הן: **אש**
וארון ואורים ותומים ושמן המשחה ורוח הקודש

בבלי, בבא בתרא יב, ע"ב

אמ' אבדימי דמן חיפא מיום שחרב בית המקדש **נטלה נבואה מן הנביאים ונתנה לחכמים... א'ר יוחנן**
מיום שחרב בית המקדש **נטלה נבואה מן הנביאים ונתנה לשוטים ולתינוקות.**

תהילים עד, 9-1

מִשְׁפִּיל לְאֶסֶף לְמָה אֱלֹהִים זְנַחַת לְנֶצַח יַעֲשֶׂן אֶפֶף בְּצֹאן מְרַעִיתָהּ. זָכַר עֲדַתְךָ קִנִּיתָ קָדָם גְּאֻלַּת שְׁבֹט נַחֲלָתְךָ. הִרְצִינָה זֶה שְׁכָנְתָּ בּוֹ. הִרְיָמָה פְּעֻמֶיךָ לְמִשְׁאוֹת נֶצַח כָּל הָרַע אוֹיֵב בְּקִדְשׁ. שְׁאֲגוּ צְרָרֶיךָ בְּקֶרֶב מוֹעֲדֶךָ שְׁמוֹ אוֹתָתֶם אֹתוֹת. יוֹדַע כְּמִבִּיא לְמַעַלָּה בְּסִבְךָ עֵץ קִרְדָּמוֹת. וְעַתָּה פְּתוּחֶיךָ יָחַד בְּכִשְׁלִי וְכִילְפוֹת יִהְלִמוּן. שְׁלַחוּ בְּאֵשׁ מִקִּדְשֶׁךָ לְאֶרֶץ חֲלָלוּ מִשְׁכַּן שְׁמֹךָ. אֲמָרוּ בְּלִבָּם נִינָם יָחַד שְׁרָפוּ כָּל מוֹעֲדֵי אֵל בְּאֶרֶץ. אוֹתֵיתֵינוּ לֹא רָאִינוּ אֵין עוֹד נְבִיא וְלֹא אֲתָנוּ יָדַע עַד מָה.

מקבים א ט, 26-27 (תרגום א. רפפורט)

יחפשו ויחקרו את ידידי יהודה ויביאו אותם לפני באקחידס, וינקם בהם וילעג להם. ותהי צרה גדולה בישראל, אשר כמוה לא הייתה מן היום אשר לא נראה להם נביא.

מקבים א ד, 26

ויניחו את האבנים בהר הבית, במקום מתאים, עד אשר יבוא נביא ויורה על אודותן

מקבים א יד, 41

ויחליטו היהודים והכוהנים שיהיה שמעון מושלם וכוהן גדול לעולם, עד עמוד נביא נאמן

יחזקאל קויפמן, תולדות האמונה הישראלית ח [ד] (מוסד ביאליק, תשכ"ד), עמ' 189-390

הנבואה הישראלית נתפסה מאז ומעולם כחסד אלהים. היא היתה מושרשת באמונה בבחירתו הנבואית של ישראל: רק בישראל נתגלה ה', רק לו נתן תורה, רק אליו הוא שולח שליחים, רק בישראל יש מענה אלהים במשפט האורים, הנבואה לדורות היא מתנת אלהים לישראל כתורת משה, כארץ ישראל, כמלכות... ולפיכך בטול הנבואה הוא מוטיב קבוע בנבואות הפורענות... חורבן י-ם השליט בעם את ההרגשה העמוקה, שזעם האלהים ניתך עליו ואלהים הסתיר פניו ממנו. בהרגשה זו של זעם האלהים מושרשת הפסקת הנבואה. נסתלקה ההרגשה, שחיי ישראל הם בהווה ספירה של התגלות אלהים, כמו שהיה בימי קדם. נסתלקה ההרגשה בקרבת אלהים, שהיתה מקור חייה של הנבואה. בתוך האוירה של הרגשת הזעם לא יכלה הנבואה לחיות. יפה אמרו חז"ל, שנבואה ניטלה מן הנביאים 'מיום שחרב בית המקדש'.

יחזקאל ז, 23-27

עשה הרתוק כי הארץ מלאה משפט דמים והעיר מלאה חמס. והבאתי רעי גוים וירשו את בתיהם והשבתי גאון עזים ונחלו מקדשיהם. קפדה בא ובקשו שלום ואין. הנה על הנה תבוא ושמעה אל שמועה תהיה ובקשו חזון מנביא ותורה תאבד מכהן ועצה מזקנים. המלך יתאבל ונשיא ילבש שממה וידי עם הארץ תבהלנה מדרכם אעשה אתם ובמשפטיהם אשפטים וידעו כי אני ה'.

איכה ב, 9

טבעו בארץ שעריה אבד ושבר בריחיה מלכה ושריה בגוים אין תורה גם נביאיה לא מצאו חזון מה'

איכה ב, 14

נביאיך חזו לך שוא ותפל ולא גלו על עונך להשיב שבותך ויחזו לך משאות שוא ומדוחים

יוליוס ולהויזן, אקדמות לדברי ימי ישראל (האוניברסיטה העברית בירושלים, תשל"ח), עמ'

208-209

יחד עם התגלות הספר פסקה החרות הקודמת ולא רק בשטח הפולחן בלבד, שהצטמצם מעכשיו רק בירושלים, אלא גם ברוח הדתי. עכשיו היה קיים מקור מוסמך ואובייקטיבי: זאת היתה מכת מוות לנבואה.

עזרא ז, 25-26

ואנת עזרא כחכמת אלהך די בידך מני שפטין ודיגנין די להון דיגנין לכל עמא די בעבר נהרה לכל ידעי דתי אלהך ודי לא ידע תהודעון. וכל די לא להוא עבד דתא די אלהך ודתא די מלכא אספרנא דינה להוא מתעבד מנה הן למות הן לשרשי הן לענש נכסין ולאסורין.

תוספתא, ידים ב, יג (כ"י וינה)

הגיליונין וסיפרי המינין אין מטמאין את הידים. סיפרי בן סירא וכל ספרים שנכתבו מיכן ואילך אין מטמאין את הידים

סדר עולם רבה ל, עמ' 322–323 (מהד' מיליקובסקי)

והצפיר השעיר מלך יון והקרן הגדולה אשר בין עיניו הוא המלך הראשון (דניאל ח, כא) ועמד מלך גיבור וג' וכעמדו תשבר וגו' (דניאל יא, ג-ד) וימלוך אלכסנדרוס מקדון י"ב שנה וימת. עד כאן היו הנביאי(ים) מתנבאי(ים) ברוח הקודש מיכן ואילך הט אזנך ושמע דברי חכמי(ים) כי נעים כי תשמר(ים) בבטנך להיות בה' מבטחך הלא כתבתי לך שלישים וגו' להודיעך קושט וגו' (משלי כב, ז – כא) וכן הוא או' שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך

מכילתא דרשב"י, שמות כ טז

ויאמרו אל משה דבר אתה עמנו ונשמעה (שמות כ, טז) בזו זכו שיעמדו להם נביאים... אבל משהיו מלעיבים במלאכי אלקים פסקה מהם רוח הקדש כן הוא או' ויהיו מלעיבים במלאכי האלקים' (דברי הימים ב לו, טז)

פסקתא דרב כהנא יג, יד (מהד' מנדלבוים, עמ' 238) = מדרש אגדה, במדבר, מטות, ל (מהד' בובר, עמ' קסא: 'קצת נבואה היתה')

מה בנימ(י)ן אחרון לכל השבטים, אף ירמיה אחרון לכל הנביאים. לא כבר נתנבאו אחריו חגי זכריה ומלאכי? ר' לעזר ור' שמואל בר נחמן. ר' לעזר אמר: קיצרי נבואה היו. אמר ר' שמואל בר נחמן: כבר היתה נבואה פקודה בידן ביד חגי זכריה ומלאכי

שיעור 2: נחמיה

נחמיה ו, 5-15

וישלח אלי סנבלט כדבר הזה פעם חמישית את נערו ואגרת פתוחה בידו. כתוב בה בגוים נשמע וגשמו אמר אתה והיהודים חשבים למרוד על פן אתה בונה החומה ואתה הוה להם למלך כדברים האלה. וגם נביאים העמדת לקרא עליך בירושלם לאמר מלך ביהודה ועתה ישמע למלך כדברים האלה ועתה לכה ונועצה יחדו. ואשלחה אליו לאמר לא נהיה כדברים האלה אשר אתה אומר כי מלכה אתה בודאם. כי כלם מיראים אותנו לאמר ירפו ידיהם מן המלאכה ולא תעשה ועתה חזק את ידי. ואני באתי בית שמעיה בן דליה בן מהיטבאל והוא עצור ויאמר נועד אל בית האלהים אל תוך ההיכל ונסגרה דלתות ההיכל כי באים להרגה ולילה באים להרגה. ואמרה האיש כמוני יברח ומי כמוני אשר יבא אל ההיכל וחי לא אבוא. ואכירה והנה לא אלהים שלחו כי הנבואה דבר עלי וטוביה וסנבלט שכרו. למען שכור הוא למען אירא ואעשה בן וחסאתי והיה להם לשם רע למען יחרפוני. זכרה אלהי לטוביה ולסנבלט כמעשיו אלה וגם לנועדיה הנביאה וליתר הנביאים אשר היו מיראים אותי. ותשלם החומה בעשרים וחמשה לאול לחמשים ושנים יום.

נחמיה ו, 10

ואני באתי בית שמעיה בן דליה בן מהיטבאל והוא עצור ויאמר

נועד אל בית האלהים

אל תוך ההיכל ונסגרה דלתות ההיכל

כי באים להרגה ולילה באים להרגה

חגי ב, 21-23

ויהי דבר ה' שנית אל חגי בעשרים וארבעה לחדש לאמר אמר אל זרבל פחת יהודה לאמר אני מרעיש את השמים ואת הארץ. והפכתי כסא ממלכות והשמדתי חזק ממלכות הגוים והפכתי מרכבה ורכביה וירדו סוסים ורכביהם איש בחרב אחיו. ביום ההוא נאם ה' צבאות אקחה זרבל בן שאלתיאל עבדי נאם ה' ושמתיך כחותם כי בך בחרתי נאם ה' צבאות.

דברי הימים א ג, 10-24

ובן שלמה רחבעם אביה בנו אסא בנו יהושפט בנו... ובני יאשיהו הבכור יוחנן השני יהויקים השלישי צדקיהו הרביעי שלום. ובני יהויקים יכניה בנו צדקיה בנו. ובני יכניה אסר שאלתיאל בנו. ומלכירם ופדיה ושנאצר יקמיה הושמע ונדביה. ובני פדיה זרבל ושמעיה ובן זרבל משלם וחנוניה ושלמית אחותם.

וְחֹשְׁבָה וְאֵהָל וּבִרְכָה וְחִסְדֶּיהָ יוֹשֵׁב חֶסֶד חֶמֶשׁ. וְכֵן חֲנֻנֶיהָ פְּלִטָּיהָ וַיִּשְׁעֶיהָ בְּנֵי רַפְיָה בְּנֵי אַרְנֹן בְּנֵי עֲבֹדֶיהָ
 בְּנֵי שְׁכָנֶיהָ. וּבְנֵי שְׁכָנֶיהָ שְׁמֵעֶיהָ וּבְנֵי שְׁמֵעֶיהָ חֹטוֹשׁ וַיִּגְאֹל וּבְרִיחַ וַנְּעַרְיָה וְשֹׁפֵט שֵׁשָׁה. וְכֵן נְעַרְיָה אֱלִיֹּעִינִי
 וְחִזְקִיָּה וְעִזְרִיקָם שְׁלֹשָׁה. וּבְנֵי אֱלִיֹּעִינִי הוֹדוּהוּ וְאֱלִישֵׁיב וּפְלִיָּה וְעִקּוֹב וַיּוֹחֲנֵן וּדְלִיָּה וְעַנְנֵי שִׁבְעָה.

חגי ב, 6

כִּי כֹה אָמַר ה' צְבָאוֹת עוֹד אַחַת מְעַט הִיא וְאֲנִי מְרַעֵשׂ אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ וְאֶת הַיָּם וְאֶת הַחֲרֻבָּה

חגי ב, 22

וְהִפְכֹתִי פֶסַח מִמְּלָכוֹת וְהִשְׁמַדְתִּי חֹזֵק מִמְּלָכוֹת הַגּוֹיִם וְהִפְכֹתִי מִרְפָּבָה וּרְכַבְיָה וַיִּרְדּוּ סוּסִים וּרְכַבְיָהֶם
 אִישׁ בְּחָרֵב אָחִיו

ירמיהו כב, 24-30

חִי אֲנִי נְאֻם ה' כִּי אִם יִהְיֶה כְּנִיְהוּ בֶן יְהוֹיָקִים מֶלֶךְ יְהוּדָה חוֹתֵם עַל יַד יְמִינִי כִּי מִשֵּׁם אֶתְקַנְנָה. וְנִתְּתִיךָ בְיַד
 מִבְּקָשִׁי נִפְשֶׁךָ וּבִיד אֲשֶׁר אֶתָּה יִגּוֹר מִפְּנֵיהֶם וּבִיד נְבוּכַדְרֶאֶצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל וּבִיד הַכַּשְׂדִּים. וְהִטַּלְתִּי אֶתְּךָ וְאֶת
 אִמְךָ אֲשֶׁר יִלְדְתֶךָ עַל הָאָרֶץ אַחֲרַת אֲשֶׁר לֹא יִלְדְתֶם שָׁם וְשָׁם תָּמוּתוּ. וְעַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר הֵם מְנַשְׂאִים אֶת
 נַפְשָׁם לְשׁוֹב שָׁם שְׁמָה לֹא יִשׁוּבוּ. הֲעֵצָב נִבְזָה נְפוּץ הָאִישׁ הַזֶּה כְּנִיְהוּ אִם כָּלִי אֵין חֶפֶץ בּוֹ מִדּוֹעַ הוּטְלוֹ הוּא
 וְזָרְעוֹ וְהִשְׁלַכּוּ עַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר לֹא יִדְעוּ. אֶרֶץ אֶרֶץ אֶרֶץ שְׁמַעִי דָּבַר ה'. כֹּה אָמַר ה' כֹּתְבוּ אֶת הָאִישׁ הַזֶּה
 עֲרִירִי גֵבֶר לֹא יִצְלַח בְּיָמָיו כִּי לֹא יִצְלַח מִזֵּרְעוֹ אִישׁ יֹשֵׁב עַל כֶּסֶף דוֹד וּמִשְׁלַל עוֹד בִּיהוּדָה.

חגי ב, 23

יּוֹם הַהוּא נְאֻם ה' צְבָאוֹת אֶקְחֶךָ זָרְבָבֶל בֶּן שָׁאֲלֵתִיאֵל עֲבָדִי נְאֻם ה' וְשִׁמְתִיךָ כַּחוֹתֵם כִּי בָךְ בְּחַרְתִּי
 נְאֻם ה' צְבָאוֹת.

נחמיה ב, 16; ד, 8, 13

וּלְיְהוּדִים וּלְכַהֲנִים וּלְחֹרִים וּלְסַגְנִים וּלְיִתְרֵי עֲשֵׂה הַמְּלָאכָה עַד כֵּן לֹא הִגַּדְתִּי

נחמיה ב, 18

וְאֶגִּיד לָהֶם אֶת יַד אֱלֹהֵי אֲשֶׁר הִיא טוֹבָה עָלַי וְאַף דְּבַרִי הַמְּלַךְ אֲשֶׁר אָמַר לִי וַיֹּאמְרוּ נָקוּם וּבְנִינוּ וַיַּחְזְקוּ
 יַדֵּיהֶם לְטוֹבָה

נחמיה ד, 9

וַיְהִי כִּאֲשֶׁר שָׁמְעוּ אוֹיְבֵינוּ כִּי נֹדַע לָנוּ וַיִּפְרֹ הָאֱלֹהִים אֶת עֲצָתָם

נחמיה ב, 12

מָה אֱלֹהֵי נִתָּן אֶל לְבִי לַעֲשׂוֹת לִירוּשָׁלַם

נחמיה ה, 8-11

וְאִמְרָה לָהֶם אֲנַחְנוּ קָנִינוּ אֶת אַחֲיָנוּ הַיהוּדִים הַנִּמְכָּרִים לַגּוֹיִם כְּדִי בָנוּ וְגַם אַתֶּם תִּמְכְּרוּ אֶת אַחֲיָכֶם וְנִמְכְּרוּ לָנוּ וַיַּחְרִישׁוּ וְלֹא מָצְאוּ דְבָר

נחמיה א, 4; ב, 4; ג, 36

וַיְהִי כְּשָׁמְעֵי אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה יִשְׁבַּתִּי וְאִבְכָּה וְאֶתְאֲבָלָה יָמִים וְאֶהֱי צָם וּמִתְפַּלֵּל לִפְנֵי אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם

דברי הימים א כט, 29

וְדַבְרֵי דָוִד הַמֶּלֶךְ הָרִאשׁוֹנִים וְהָאַחֲרֹנִים הֵנָּם כְּתוּבִים עַל דְּבָרֵי שְׁמוּאֵל הָרֹאֶה וְעַל דְּבָרֵי נִתָּן הַנְּבִיא וְעַל דְּבָרֵי גֹד הַחֹזֶה

דברי הימים ב ט, 29

וְשֹׁאֵר דְּבָרֵי שְׁלֹמֹה הָרִאשׁוֹנִים וְהָאַחֲרֹנִים הֵלֵא הֵם כְּתוּבִים עַל דְּבָרֵי נִתָּן הַנְּבִיא וְעַל נְבוּאֹת אַחֲיָה הַשִּׁילוֹנִי וּבַחֲזוֹת יַעֲדוֹ הַחֹזֶה עַל יַרְבֶּעַם בֶּן נַבְט

דברי הימים ב יב, 15

וְדַבְרֵי רַחְבֶּעַם הָרִאשׁוֹנִים וְהָאַחֲרֹנִים הֵלֵא הֵם כְּתוּבִים בְּדַבְרֵי שְׁמַעְיָה הַנְּבִיא וְעַדוֹ הַחֹזֶה לְהַתִּיחַשׁ וּמִלְחָמוֹת רַחְבֶּעַם וַיַּרְבֶּעַם כָּל הַיָּמִים

דברי הימים ב יג, 22

וַיִּתֵּר דְּבָרֵי אֲבִיָּה וְדַרְכֵּיו וְדַבְרֵיו כְּתוּבִים בְּמִדְרַשׁ הַנְּבִיא עֲדוֹ

דברי הימים ב כ, 34

וַיִּתֵּר דְּבָרֵי יְהוֹשָׁפָט הָרִאשׁוֹנִים וְהָאַחֲרֹנִים הֵנָּם כְּתוּבִים בְּדַבְרֵי יְהוּא בֶן חַנָּנִי אֲשֶׁר הֶעֱלָה עַל סֶפֶר מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל

דברי הימים ב כו, 22

וַיִּתֵּר דְּבָרֵי עֲזִיָּהוּ הָרֵאשִׁנִּים וְהָאֲחֵרִים כְּתָב יִשְׁעִיהוּ בֶן אֲמוּץ הַנְּבִיא

דברי הימים ב לב, 32

וַיִּתֵּר דְּבָרֵי יְחִזְקִיָּהוּ וַחֲסַדְיָו הֵנָּם כְּתוּבִים בְּחִזּוֹן יִשְׁעִיהוּ בֶן אֲמוּץ הַנְּבִיא עַל סֵפֶר מַלְכֵי יְהוּדָה וְיִשְׂרָאֵל

דברי הימים ב לג, 19

וּתְפַלְתּוּ וְהַעֲתֵר לּוֹ וְכָל חֲטָאתוֹ וּמַעַלּוֹ וְהַמְקַמּוֹת אֲשֶׁר בָּנָה בָּהֶם בְּמֹות וְהַעֲמִיד הָאֲשֵׁרִים וְהַפְּסִלִים לְפָנָי הַכְּנֻעוּ הֵנָּם כְּתוּבִים עַל דְּבָרֵי חוֹזֵי

דברי הימים ב יב, 5-2

וַיְהִי בַשָּׁנָה הַחֲמִישִׁית לְמֶלֶךְ רְחַבְעָם עָלָה שִׁישַׁק מֶלֶךְ מִצְרַיִם עַל יְרוּשָׁלַם... וּשְׁמַעְיָה הַנְּבִיא בָּא אֶל רְחַבְעָם וּשְׂרִי יְהוּדָה אֲשֶׁר נֶאֱסָפוּ אֶל יְרוּשָׁלַם מִפְּנֵי שִׁישַׁק וַיֹּאמֶר לָהֶם כֹּה אָמַר ה' אֲתֶם עֲזַבְתֶּם אֹתִי וְאִף אֲנִי עֲזַבְתִּי אֶתְכֶם בְּיַד שִׁישַׁק. וַיִּכְנְעוּ שְׂרֵי יִשְׂרָאֵל וְהַמְּלָךְ וַיֹּאמְרוּ צַדִּיק ה'.

דברי הימים ב טז, 9-7

וּבַעֲת הַהִיא בָּא חֲנַנִי הַרְּאָה אֶל אֶסָא מֶלֶךְ יְהוּדָה וַיֹּאמֶר אֵלָיו בְּהִשְׁעֲנָךְ עַל מֶלֶךְ אֲרָם וְלֹא נִשְׁעַנְתָּ עַל ה' אֱלֹהֶיךָ עַל כֵּן נִמְלֹט חֵיל מֶלֶךְ אֲרָם מִיָּדְךָ... כִּי ה' עֵינָיו מִשְׁטָטוֹת בְּכָל הָאָרֶץ לְהִתְחַזֵּק עִם לְבָבָם שָׁלֵם אֵלָיו נִסְכַּלְתָּ עַל זֹאת כִּי מַעַתָּה יֵשׁ עִמָּךְ מַלְחָמוֹת

דברי הימים ב יט, 3-2

וַיֵּצֵא אֶל פָּנָיו יְהוּא בֶן חֲנַנִי הַחֹזֶה וַיֹּאמֶר אֶל הַמְּלָךְ יְהוֹשָׁפָט הֲלִרְשָׁע לַעְזוֹר וּלְשֹׁנָאִי ה' תֵּאָהֱב וּבִזְאת עָלֶיךָ קִצְף מִלְּפָנָי ה'

דברי הימים ב כ, 37

וַיִּתְנַבֵּא אֱלִיעֶזֶר בֶּן דְּדוּהוּ מִמְרֹשָׁה עַל יְהוֹשָׁפָט לֵאמֹר כֹּה תִּתְחַבֵּרְךָ עִם אַחֲזִיָּהוּ פֶרֶץ ה' אֵת מַעֲשֵׂיךָ וַיִּשְׁבְּרוּ אֲנִיּוֹת וְלֹא עָצְרוּ לָלֶכֶת אֶל תְּרִשִׁישׁ

דברי הימים ב כא, 14-12

וַיָּבֵא אֵלָיו מִכְּתָב מֵאֵלֶיהוּ הַנְּבִיא לֵאמֹר כֹּה אָמַר ה' אֱלֹהֵי דָוִד אָבִיךָ תַּחַת אֲשֶׁר לֹא הִלַּכְתָּ בְּדַרְכֵי יְהוֹשָׁפָט אָבִיךָ וּבְדַרְכֵי אֶסָא מֶלֶךְ יְהוּדָה... נַהֲנָה ה' נִגְף מִגִּפְהָ גְדוֹלָה בְּעַמָּךְ וּבְבָנֶיךָ וּבְנָשֶׁיךָ וּבְכָל רְכוּשֶׁךָ.

<u>מלכים א יד</u>	<u>דברי הימים ב יב</u>
	וַיְהִי כִּהְיִין מַלְכוֹת רְחַבְעָם וַיִּכְחַזְקֶתּוּ עֲזָב אֶת תּוֹרַת יְהוָה וְכָל יִשְׂרָאֵל עִמּוֹ (דב"ב יב, 1)
וַיְהִי בַשָּׁנָה הַחֲמִישִׁית לְמֶלֶךְ רְחַבְעָם עָלָה שִׁישַׁק מֶלֶךְ מִצְרַיִם עַל יְרוּשָׁלַם כִּי מָעְלוּ בָהּ (דב"ב יב, 2)	וַיְהִי בַשָּׁנָה הַחֲמִישִׁית לְמֶלֶךְ רְחַבְעָם עָלָה שִׁישַׁק מֶלֶךְ מִצְרַיִם עַל יְרוּשָׁלַם (מל"א יד, 25)
וּשְׁמַעְיָה הַנְּבִיא בָא אֶל רְחַבְעָם וַשָּׂרִי יְהוּדָה אֲשֶׁר נֹאֲסָפוּ אֶל יְרוּשָׁלַם מִפְּנֵי שִׁישַׁק וַיֹּאמֶר לָהֶם כֹּה אָמַר ה' אֱתֶם עֲזַבְתֶּם אֶתִּי וְאֶף אֲנִי עֲזַבְתִּי אֶתְכֶם בְּיַד שִׁישַׁק. וַיִּכְנָעוּ שָׂרֵי יִשְׂרָאֵל וְהַמֶּלֶךְ וַיֹּאמְרוּ צְדִיק ה'. וּבְרָאוֹת ה' כִּי נִכְנָעוּ הָיָה דְבַר ה' אֶל שְׁמַעְיָה לֵאמֹר נִכְנָעוּ לֹא אֲשַׁחֲיֶתֶם וְנִתַּתִּי לָהֶם כַּמְעַט לְפִלִּיטָה וְלֹא תִתֶּן חֲמַתִּי בִירוּשָׁלַם בְּיַד שִׁישַׁק. כִּי יִהְיוּ לוֹ לְעַבְדִים וַיִּדְעוּ עֲבוֹדָתִי וְעֲבוֹדַת מַמְלְכוֹת הָאֲרָצוֹת. (דב"ב יב, 5-8)	
וַיַּעַל שִׁישַׁק מֶלֶךְ מִצְרַיִם עַל יְרוּשָׁלַם וַיִּקַּח אֶת אֲצִרוֹת בֵּית ה' וְאֶת אֲצִרוֹת בֵּית הַמֶּלֶךְ אֶת הַכֹּל לָקַח וַיִּקַּח אֶת מִגְנֵי הַזָּהָב אֲשֶׁר עָשָׂה שְׁלֹמֹה. וַיַּעַשׂ הַמֶּלֶךְ רְחַבְעָם תַּחְתֵּיהֶם מִגְנֵי נְחֹשֶׁת וְהַפְקִיד עַל יַד שָׂרֵי הָרָצִים הַשְּׂמֵרִים פֶּתַח בֵּית הַמֶּלֶךְ. וַיְהִי מִדֵּי בּוֹא הַמֶּלֶךְ בֵּית יְהוָה בָּאוּ הָרָצִים וַיִּשְׂאוּם וַיִּשְׂבּוּם אֶל תְּאֵ הָרָצִים. (דב"ב יב, 9-11)	וַיִּקַּח אֶת אֲצִרוֹת בֵּית יְהוָה וְאֶת אֲצִרוֹת בֵּית הַמֶּלֶךְ וְאֶת הַכֹּל לָקַח וַיִּקַּח אֶת כָּל-מִגְנֵי הַזָּהָב אֲשֶׁר עָשָׂה שְׁלֹמֹה. וַיַּעַשׂ הַמֶּלֶךְ רְחַבְעָם תַּחְתֵּם מִגְנֵי נְחֹשֶׁת וְהַפְקִיד עַל יַד שָׂרֵי הָרָצִים הַשְּׂמֵרִים פֶּתַח בֵּית הַמֶּלֶךְ. וַיְהִי מִדֵּי בּוֹא הַמֶּלֶךְ בֵּית ה' יִשְׂאוּם הָרָצִים וַיִּשְׂבּוּם אֶל תְּאֵ הָרָצִים. (מל"א יד, 28-16)
וּבַהֲפֹנְעוֹ שָׁב מִמֶּנּוּ אֶף ה' וְלֹא לְהַשְׁחִית לְכֻלָּהּ וְגַם בִּיהוּדָה הָיָה דְבָרִים טוֹבִים (דב"ב יב, 12)	

דברי הימים ב כה, 14-16

וַיְהִי אַחֲרֵי כֵן בּוֹא אֲמַצְיָהוּ מֵהַכּוֹת אֶת אֲדוֹמִים וַיָּבֵא אֶת אֱלֹהֵי בְנֵי שֵׁעִיר וַיַּעֲמִידֵם לֹא לְאֱלֹהִים... וַיַּחַר אֶף ה' בְּאֲמַצְיָהוּ וַיִּשְׁלַח אֵלָיו נְבִיא וַיֹּאמֶר לוֹ לָמָּה דַרְשַׁתְּ אֶת אֱלֹהֵי הָעַם אֲשֶׁר לֹא הִצִּילוּ אֶת עַמָּם מִיַּדְךָ. וַיְהִי בַדְּבָרוֹ אֵלָיו וַיֹּאמֶר לוֹ הֲלִיזְעִץ לְמֶלֶךְ נִתְנוּף חֲדָל לָךְ לָמָּה יִכּוּף וַיַּחֲדַל הַנְּבִיא וַיֹּאמֶר יָדַעְתִּי כִּי יַעַץ אֱלֹהִים לְהִשְׁחִיתָךְ כִּי עָשִׂיתָ זֹאת וְלֹא שָׁמַעְתָּ לְעֻצְתִּי.

דברי הימים ב כה, 9-14

וְשֵׁם הָיָה נְבִיא ה' עֲדָד שְׁמוֹ וַיֵּצֵא לִפְנֵי הַצָּבָא הַבָּא לְשִׁמְרוֹן וַיֹּאמֶר לָהֶם הִנֵּה בַחֲמַת ה' אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיכֶם עַל יְהוּדָה נִתְּנָם בְּיַדְכֶם וְתִהְיֶה בָּם בּוֹזֵעַף עַד לְשָׁמַיִם הַגִּיעַ. וְעַתָּה בְנֵי יְהוּדָה וִירוּשָׁלַם אַתֶּם אֹמְרִים לְכַבֵּשׁ לְעַבְדִּים וְלִשְׁפָחוֹת לָכֶם הֲלֹא רַק אַתֶּם עִמָּכֶם אֲשֵׁמוֹת לַה' אֱלֹהֵיכֶם. וְעַתָּה שְׁמַעוּנִי וְהִשְׁבִּינִי אֲשֶׁר שָׁבִיתֶם מֵאַחֲיֵכֶם כִּי חָרוֹן אֶף ה' עֲלֵיכֶם. וַיִּקְמוּ אַנְשֵׁי מְרֹאשֵׁי בְנֵי אֶפְרַיִם עֲזַרְיָהוּ בֶן יְהוֹחָנָן בְּרַכְיָהוּ בֶן מִשְׁלֵמוֹת וַיַּחֲזִקֵהוּ בֶן שָׁלֹם וְעַמְשָׂא בֶן חֲדָלִי עַל הַבָּאִים מִן הַצָּבָא. וַיֹּאמְרוּ לָהֶם לֹא תָבִיאוּ אֶת הַשְּׁבִיָּה הִנֵּה כִּי לֹאֲשַׁמַּת ה' עָלֵינוּ אַתֶּם אֹמְרִים לְהַסִּיף עַל חַטָּאתֵנוּ וְעַל אֲשַׁמַּתֵנוּ. כִּי רַבָּה אֲשַׁמָּה לָנוּ וְחָרוֹן אֶף עַל יִשְׂרָאֵל.

שיעור 3: זכריה

חגי א, 1

בשנת שתים לדריוש המלך בחדש הששי ביום אחד לחדש היה דבר ה' ביד חגי הנביא אל זרבבל

חגי ב, 10

בעשרים וארבעה לתשיעי

זכריה א, 1

בחדש השמיני בשנת שתים לדריוש היה דבר ה' אל זכריה בן ברכיה בן עדו הנביא לאמר

זכריה ז, 1

ויהי בשנת ארבע לדריוש המלך

עזרא ה, 1

והתנבי חגי נביאה וזכריה בר עדוא נביאי על יהודיא די ביהוד ובירושלם בשם אלה ישראל עליהון

עזרא ו, 14

ושבי יהודיא בנין ומצלחין בנבואת חגי נביאה וזכריה בר עדוא ובנו ושכללו מן טעם אלה ישראל ומטעם כורש ודריוש ואתחזששתא מלך פרס

זכריה א, 1-6

בחדש השמיני בשנת שתים לדריוש היה דבר ה' אל זכריה בן ברכיה בן עדו הנביא לאמר. קצף ה' על אבותיכם קצף. אמרת אלהם כה אמר ה' צבאות שובו אלי נאם ה' צבאות ואשוב אליכם אמר ה' צבאות. אל תהיו כאבותיכם אשר קראו אליהם הנביאים הראשנים לאמר

כה אמר ה' צבאות שובו נא מדרךיכם הרעים ומעלליכם הרעים ולא שמעו ולא הקשיבו אלי נאם ה'.

אבותיכם איה הם והנבאים הלעולם יחיו.

אך דברי וחקי אשר צויתי את עבדי הנביאים הלוא השיגו אבותיכם וישובו ויאמרו כאשר זמם ה' צבאות לעשות לנו כדרךינו וכמעללינו כן עשה אתנו.

זכריה ז, 4-12

וַיְהִי דְבַר ה' צְבָאוֹת אֵלַי לֵאמֹר. אָמַר אֵל כָּל עַם הָאָרֶץ וְאֵל הַכֹּהֲנִים לֵאמֹר כִּי צָמַתְם וְסָפוּד בַּחֲמִישֵׁי וּבְשִׁבְעֵי וְזֶה שְׁבָעִים שָׁנָה הַצּוֹם צָמַתְנִי אֲנִי. וְכִי תֹאכְלוּ וְכִי תִשְׂתּוּ הֲלוֹא אַתֶּם הַאֲכָלִים וְאַתֶּם הַשּׂוֹתִים. הֲלוֹא אֶת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר קָרָא ה' בְּיַד הַנְּבִיאִים הָרִאשׁוֹנִים בְּהִיּוֹת יְרוּשָׁלַם יִשְׁבֵּת וּשְׁלוֹה וְעָרִיָּה סְבִיבֹתֶיהָ וְהִגְבַּב וְהִשְׁפִּלָה יֵשֵׁב. וַיְהִי דְבַר ה' אֵל זְכַרְיָה לֵאמֹר. כֹּה אָמַר ה' צְבָאוֹת לֵאמֹר מִשְׁפַּט אֲמַת שְׁפֹטוּ וְחֹסֵד וְרַחֲמִים עֲשׂוּ אִישׁ אֶת אָחִיו. וְאַל־מָנָה וַיְתוֹם גֵּר וְעֲנִי אֶל תַּעֲשִׁקוּ וְרַעַת אִישׁ אָחִיו אֶל תַּחֲשֹׁבוּ בְּלִבְכֶם. וַיִּמְאַנּוּ לְהַקְשִׁיב וַיִּתְּנוּ כְּתָף סָרְרַת וְאֲזִינֵיהֶם הִכְבִּידוּ מִשְׁמוֹעַ. וְלִבָּם שָׁמוּ שְׁמִיר מִשְׁמוֹעַ אֶת הַתּוֹרָה וְאֶת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר שָׁלַח ה' צְבָאוֹת בְּרוּחוֹ בְּיַד הַנְּבִיאִים הָרִאשׁוֹנִים וַיְהִי קִצְף גָּדוֹל מֵאֵת ה' צְבָאוֹת.

זכריה א	ירמיהו כה
אל תהיו כאבותיכם אשר קראו אליהם הנביאים הראשונים לאמר כה אמר ה' צבאות... (זכריה א, 4)	הֲיֵה דְבַר ה' אֵלַי וְאֶדְבַר אֲלֵיכֶם אֲשֶׁכִּים וְדַבֵּר וְלֹא שְׁמַעְתֶּם. וְשָׁלַח ה' אֲלֵיכֶם אֶת כָּל עֲבָדָיו הַנְּבִיאִים הַשְּׂכֵם וְשָׁלַח וְלֹא שְׁמַעְתֶּם וְלֹא הִטִּיתֶם אֶת אַזְנוֹכֶם לִשְׁמֹעַ. (ירמיהו כה, 3-4)
...שובו נא מדרכיכם הרעים ומעלליכם הרעים ולא שמעו ולא הקשיבו אלי נאם ה' (זכריה א, 4)	שׁוּבוּ נָא אִישׁ מִדְּרָכּוֹ הָרָעָה וּמִרַע מַעַלְלֵיכֶם וּשְׁבוּ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נָתַן ה' לְכֶם וְלֹא־בֹתִיכֶם לְמִן עוֹלָם וְעַד עוֹלָם. אֶל תִּלְכוּ אֲחֵרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים... וְלֹא שְׁמַעְתֶּם אֵלַי נָאִם ה'. (ירמיהו כה, 5-7)
ויען מלאך ה' ויאמר ה' צבאות עד מתי אתה לא תרחם את ירושלים ואת ערי יהודה אשר זעמתה זה שבעים שנה (זכריה א, 12)	וְהִיְתָה כָּל הָאָרֶץ הַזֹּאת לְחֶרֶבָה לְשִׁמָּה וְעַבְדּוֹ הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה אֶת מֶלֶךְ בְּכָל שְׁבָעִים שָׁנָה וְהָיָה כְּמִלְאוֹת שְׁבָעִים שָׁנָה אֶפְקֵד עַל מֶלֶךְ בְּכָל וְעַל הַגּוֹי הַהוּא נָאִם ה'... (ירמיהו כה, 11-12)
קנאתי לירושלם ולציון קנאה גדולה. וקצף גדול אני קצף על הגוים השאננים אשר אני קצפתי מעט והמה עזרו לרעה. (זכריה א, 15-16)	...וְשָׁמַתִּי אֹתוֹ לְשִׁמְמוֹת עוֹלָם. וְהִבַּאתִי עַל הָאָרֶץ הַהִיא אֶת כָּל דְּבָרֵי אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי עֲלֶיהָ אֶת כָּל הַכְּתוּב בַּסֵּפֶר הַזֶּה אֲשֶׁר נִבְּא יִרְמְיָהוּ עַל כָּל הַגּוֹיִם. (ירמיהו כה, 12-13)

זכריה א, 5-6

אבותיכם איה הם והנבאים הלעולם יחיו... וישוּבו ויאמרו פֶּאֶשֶׁר זָמַם ה' צְבָאוֹת לַעֲשׂוֹת לָנוּ פְּדֻרְכֵינוּ וּכְמַעֲלֵינוּ כֵּן עָשָׂה אֶתְנוּ.

איכה ב, 17

עָשָׂה יְהוָה אֲשֶׁר זָמַם בְּצַע אֲמַרְתוּ אֲשֶׁר צָוָה מִימֵי קִדְמָה...

איכה ה, 7

אֲבִיתֵינוּ חָטְאוּ וְאֵינָם וְאֶנְחֵנוּ עֲוֹנֵתֵיהֶם סָבְלוּנוּ

בבלי, סנהדרין קה ע"א

אמר רב: תשובה ניצחת השיבה כנסת ישראל לנביא. אמר להן נביא לישראל: חזרו בתשובה, אבותיכם שחטאו היכן הם? אמרו לו: ונביאיכם שלא חטאו, היכן הם? שנאמר "אבותיכם איה הם והנביאים הלעולם יחיו" (א, ה). אמר להן: חזרו והודו, שנאמר "אך דברי וחקי אשר צויתי את עבדי הנביאים וגו'" (א, ו).

פירוש ראב"ע על זכריה א

אויפת אמר, כי הטעם: דעו כי תפסק הנבואה וזה טעם הלעולם יחיו. רק דברי התורה וחוקים הלא השיגוה אבותיכם

זכריה א, 8-14**ראיתי הלילה**

והנה איש רכב על סוס אדם והוא עמיד בין ההדסים אשר במצלה ואחריו סוסים אדמים שרקים ולבנים. ואמר מה אלה אדני ויאמר אלי המלאך הדבר בי אני אראך מה המה אלה. ויען האיש העמיד בין ההדסים ויאמר אלה אשר שלח ה' להתהלך בארץ. ויענו את-מלאך ה' העמיד בין ההדסים ויאמרו התהלכנו בארץ והנה כל הארץ ישבת ושקטת.

ויען מלאך ה' ויאמר ה' צבאות עד מתי אתה לא תרחם את ירושלים ואת ערי יהודה אשר זעמתה זה שבעים שנה.

ויען ה' את המלאך הדבר בי דברים טובים דברים נחמים.

ויאמר אלי המלאך הדבר בי קרא לאמר כה אמר ה' צבאות קנאתי לירושלם ולציון קנאה גדולה. וקצף גדול אני קצף על הגוים השאננים אשר אני קצפתי מעט והמה עזרו לרעה. לכן כה אמר ה' שבת לירושלם ברחמים ביתי יבנה בה נאם יהוה צבאות וקו ינטה על ירושלם. עוד קרא לאמר כה אמר ה' צבאות עוד תפוצנה ערי מטוב ונחם ה' עוד את ציון ובחר עוד בירושלם.

זכריה א, 8

ראיתי הלילה והנה איש רכב על סוס אדם והוא עמד בין ההדסים אשר במצלה ואחריו סוסים אדמים שרקים ולבנים

פירוש ראב"ע על זכריה א, 8

על סוס אדום - ככה ראה, ואין צורך לבקש טעם למה אדום. וככה לא נבקש טעם למה "צליל לחם שעורים" (שופטים ז, יג), ולא 'חטים'. והמפרש כי "שעורים" - מדרך 'סערה', ואדום כמו הדם, לשפוך דמים - ואלה כדברי דרש הם

פירוש רד"ק על זכריה א

מראות זכריה סתומות מאד כמראות דניאל ולא כן מראות שאר הנביאים, כי כח הנבואה הייתה הולכת ודלה מימי הגולה, לפיכך לא בארו את דבריהם ולא הבינו המראות.

פירוש רש"י על זכריה א

נבואת זכריה סתומה היא מאד, כי יש בה מראות דומות לחלום הניתן לפתרון, ואין אנו יכולים לעמוד על אמיתת פתרונו עד יבוא מורה צדק. ולפי היכולת אתן לב ליישב המקראות אחד אחד מן הפתרונות הדומות לו ואחר פתרונו של יונתן

עמוס ז, 1-9

כה הראני אדני ה' והנה יוצר גבי בתחלת עלות הלקש והנה לקש אחר גני המלך. והיה אם כלה לאכול את עשב הארץ ואמר אדני ה' סלח נא מי יקום יעקב כי קטן הוא. נחם ה' על זאת לא תהיה אמר ה'.

כה הראני אדני ה' והנה קרא לרב באש אדני ה' ותאכל את תהום רבה ואכלה את החלק. ואמר אדני ה' חדל נא מי יקום יעקב כי קטן הוא. נחם ה' על זאת גם היא לא תהיה אמר אדני ה'.

כֹּה הִרְאֵנִי וְהִנֵּה אֲדֹנָי נֹצֵב עַל חוֹמַת אֲנֶךָ וּבִידוֹ אֲנֶךָ. וַיֹּאמֶר ה' אֵלַי מָה אַתָּה רֹאֶה עֲמוֹס וַאֲמַר אֲנֶךָ וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי הֲנִי שָׁם אֲנֶךָ בְּקִרְבַּ עַמִּי יִשְׂרָאֵל לֹא אוֹסִיף עוֹד עֲבוֹר לוֹ. וְנִשְׁמוּ בְּמוֹת יִשְׁחָק וּמִקֵּדְשֵׁי יִשְׂרָאֵל יִחַרְבוּ וְקִמְתִּי עַל בַּיִת יִרְבָּעָם בְּחָרֵב.

ירמיהו א, 11-13

וַיְהִי דְבַר ה' אֵלַי לֵאמֹר מָה אַתָּה רֹאֶה יְרֵמְיָהוּ וַאֲמַר מִקֵּל שֶׁקֶד אֲנִי רֹאֶה. וַיֹּאמֶר ה' אֵלַי הִיטַבְתָּ לְרֹאוֹת כִּי שֶׁקֶד אֲנִי עַל דְּבָרַי לַעֲשׂוֹתוֹ.

וַיְהִי דְבַר ה' אֵלַי שְׁנֵית לֵאמֹר מָה אַתָּה רֹאֶה וַאֲמַר סִיר נְפוּחַ אֲנִי רֹאֶה וּפְנִיּוֹ, מִפְּנֵי צְפוּנָה. וַיֹּאמֶר ה' אֵלַי מִצְפוֹן תִּפְתַּח הָרְעָה עַל כָּל יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ. כִּי הֲנִי קָרָא לְכָל מְשַׁפְּחוֹת מַמְלָכוֹת צְפוּנָה נְאֻם ה' וּבָאוּ וְנִתְּנוּ אִישׁ כִּסְאוֹ פֶתַח שַׁעֲרֵי יְרוּשָׁלַם וְעַל כָּל חוֹמֹתֶיהָ סָבִיב וְעַל כָּל עָרֵי יְהוּדָה.

שיעור 4: מנבואה לפשרים

ירמיהו כה, 9-12

הנני שלח ולקחתי את כל משפחות צפון נאם ה' ואל נבוכדראצר מלך בבל עבדי והבאתים על הארץ הזאת ועל ישיביה ועל כל הגוים האלה סביב והחרמתיים ושמתים לשמה ולשרקה ולחרבות עולם. והאבדתי מהם קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול פלה קול רחים ואור נר. והיתה כל הארץ הזאת לחרבה לשמה ועבדו הגוים האלה את מלך בבל שבעים שנה. והיה כמלאות שבעים שנה אפקד על מלך בבל ועל הגוי ההוא נאם ה' את עונם ועל ארץ כשדים ושמתים אתו לשממות עולם.

זכריה א, 12

ויען מלאך ה' ויאמר ה' צבאות עד מתי אתה לא תרחם את ירושלים ואת ערי יהודה אשר זעמתה זה שבעים שנה

דברי הימים ב לו, 21

למלאות דבר ה' בפי ירמיהו עד רצתה הארץ את שבתותיה כל ימי השמה שבתה למלאות שבעים שנה

דניאל ט

בשנת אחת לדריוש בן אחשורוש מזרע מדי אשר המלך על מלכות כשדים. בשנת אחת למלכו אני דניאל בינתי בספרים מספר השנים אשר היה דבר ה' אל ירמיה הנביא למלאות לחרבות ירושלים שבעים שנה. ואתנה את פני אל אדני האלהים לבקש תפלה ותחנונים בצום ושק ואפר. ואתפללה לה' אלהי ואתודה ואמרה אנא אדני האל הגדול והנורא שמר הברית והחסד לאהביו ולשמרי מצותיו. חטאנו ועונו והרשענו ומרדנו וסור ממצותך וממשפטך... ועוד אני מדבר ומתפלל ומתודה חטאתי וחטאת עמי ישראל ומפיל תחנתי לפני ה' אלהי על הר קדש אלהי. ועוד אני מדבר בתפלה והאיש גבריאל אשר ראיתי בחזון בתחלה מעף ביעף נגע אלי כעת מנחת ערב. ויבן וידבר עמי ויאמר דניאל עתה יצאתי להשפילה בינה. בתחלת תחנוניך יצא דבר ואני באתי להגיד כי חמודות אתה ובין בדבר והבן במראה. שבעים שבעים נחתה על עמך ועל עיר קדשה לכלא הפשע ולהתם חטאת ולכפר עון ולהביא צדק עלמים ולחתם חזון ונביא ולמשח קדש קדשים.

ותדע ותשפל מן מצא דבר להשיב ולבנות ירושלים עד משיח נגיד שבעים שבעה ושבעים ששים ושנים תשוב ונבנתה רחוב וחרוץ וכצוק העתים. ואחרי השבעים ששים ושנים יפרת משיח ואין לו והעיר והקדש ישחית עם נגיד הבא וקצו בשטף ועד קץ מלחמה נחרצת שממות. והגביר ברית לרבים שבווע אחד וחצי השבוע ישבית זבח ומנחה ועל כנף שקוצים משמם ועד פלה ונחרצה תתך על שמם.

דניאל ז	דניאל ז	דניאל י	דניאל ט
(1) בשנת חדה לבלאשצור מלך בבל	(1) בשנת שלוש לכורש מלך פרס	(1) בשנת שלוש למלכות בלאשצור המלך	(1) בשנת אחת לדריוש בן אחשורוש...
דניאל חלם חזה וחזוי ראשה על משכבה באדן חלמא כתב ראש מלין אמר. (2) ענה דניאל ואמר חזה הוית בחזוי עם ליליא...	דבר נגלה לדניאל אשר נקרא שמו בלטאשצור ואמת הדבר וצבא גדול ובין את הדבר ובינה לו במראה	חזון נראה אלי אני דניאל אחרי הנראה אלי בתחלה. (2) ואראה בחזון...	אני דניאל בינתי בספרים מספר השנים אשר היה דבר ה' אל ירמיה הנביא...
(5) ואני הייתי מבין	ויאמר אלי דניאל איש חמדות הבן בדברים		ובין בדבר והבן במראה
(7) קרבת על חד מן קאמיא ויצבא אבעא מנה על כל דנה ואמר לי ופשר מליא יהודענני.	(14) ובאתי להבינה את אשר יקרה לעמך באחרית הימים כי עוד חזון לימים...	ואשמעה אחד קדוש מדבר... והנה עמד לנגדי כמראה גבר. (16) ואשמע קול אדם בין אולי ויקרא ויאמר גבריאל הבן להלז את המראה.	(21) ועוד אני מדבר בתפלה והאיש גבריאל אשר ראיתי בחזון בתחלה... ויבן וידבר עמי ויאמר דניאל עתה יצאתי להשכילה בינה. (23) בתחלת תחנוניך יצא דבר.

דניאל 9, 23

ἐν ἀρχῇ τῆς δεήσεώς σου ἐξῆλθε πρόσταγμα παρὰ κυρίου

[At the beginning of your supplication an ordinance went out from the Lord]

פשר חבקוק ב, 5-10, בתוך: נועם מזרחי, פשר חבקוק: פירוש עכשווי למגילה עתיקה (מוזיאון ישראל, 1975), עמ' 80

1 [פשר הדבר על] הבוגדים עם איש 2 הכוב, כיא לוא [האמינו בדברי] מורה הצדקה מפיא 3 אל. ועל הבוג [דים בברית] החדשה, כ[י] א לוא 4 האמינו בברית אל, [וכיא חל]ל[ו] את שם קודשו 5 וכן פשר הדבר [על הבוגדים לאחרית] א 6 הימים המה עריצ[י] הבר[ית], אשר לוא יאמינוא 7 בשומעים את כול הבא[ות] ע[ל] ה' הדור האחרון מפי 8 הכוהן, אשר נתן אל ב[לבו] בינ[ו]ה לפשור את כול 9 דברי עבדיו הנביאים: [כיא] בידם ספר אל את 10 כול הבאות על עמו וע[ל]...]

פשר חבקוק ז, 1-5, בתוך: נועם מזרחי, פשר חבקוק: פירוש עכשווי למגילה עתיקה (מוזיאון ישראל, 1975), עמ' 129

- 1 וידבר אל אל חבקוק לכתוב את הבאות על
- 2 (על) הדור האחרון, ואת גמר הקץ לוא הודעו
- 3 ואשר אמר "למען ירוץ הקורא בו"
- 4 פשרו על "מורה הצדק", אשר הודיעו אל את
- 5 כול רוי דברי עבדיו הנבאים

חבקוק ב, 1-2

על משמרתתי אעמדה ואת יצבה על מצור ואצפה לראות מה ידבר בי ומה אשיב על תוכחתי. ויענני ה' ויאמר כתב חזון ובאר על הלחות למען ירוץ קורא בו.

שיעור 5: עד כאן היו הנביאים מתנבאים ברוח הקודש מיכן ואילך הט אזנך ושמע דברי חכמים

יוסף בן מתתיהו, מלחמת היהודים ג, פסקאות 351-354 (מהד' אולמן)

היה בקי בפתרון חלומות וידע לפרש את דברי אלוהים הסתומים [שכן] בהיותו כוהן ונצר ל[משפחת] כוהנים הכיר היטב את הנבואות שבכתבי הקודש

יוסף בן מתתיהו, מלחמת היהודים ו, סעיפים 312-313 (מהד' אולמן)

הדבר אשר עורר אותם יותר מכול למלחמה הייתה נבואה סתומה הנמצאת גם היא בכתבי הקודש [שבה נאמר] כי בעת ההיא יקום בארצם אדם אשר ישלוט על העולם הנושב כולו. הם הבינו כי הכוונה לאחד מבני עמם, וחכמים רבים טעו בפירוש [הנבואה]; אלא שהיא בישרה למעשה את שלטון אספסיאנוס, אשר הוכרו כשליט (אימפרטור) בארץ יהודה

טקיטוס, היסטוריה ה, 13

ברבים היתה נטועה דעה, שיש בכתביהם העתיקים של הכוהנים (נבואה), שממש באותו זמן עתיד המזרח לעשות חייל ואנשים שיצאו מיהודה ישלטו על העולם

ישעיהו י, 34

וְנִקְף סִבְכֵי הַיַּעַר בְּבִרְזֵל וְהִלְבְּנוֹן בְּאֲדִיר יְפוֹל

פשר ישעיהו [4Q161], בתוך: מגילות מדבר יהודה (מהד' קימרון) ב, עמ' 264

[ונוקפו ס]ובכי [היער]בברזל ולבנון באדיר [יפול המה ה]כתביהם אשר [ר]יפול[ו] ביד ישראל וענוי [ארץ ישפטו את] כול הגואים וגבורים יחתו ונמס ל[בם] ואשר אמר ורמי [הקומה גדועים המה גבורי כת]יאים [אשר יכרתו אושר אמ]ר ונ>וקפו סובכי [ה]יער בברזל ה[מה] [כול ישראל בצא] תם למלחמת כתיאים ולבנון בא[דיר הוא מלך ה]כתביהם אשר ינתן ביד גדולו [ונפל] [עם רוב הכתי]אים בברחו מלפ[ני יש]ראל

אבות דרבי נתן (נו"ב) ו; איכה רבה (מהד' בובר) א, לא; גיטין נו ע"ב

וכשבא אספסינוס הי[ק]ף על ירושלים שרה כנגד חומת ירושלים אמר לאנשי [ירושלים]...כיוון שיצא רבן יוחנן בן זכיי חוץ מפיתחה שלמדינה, הלך ושאל בשלומו שלאספסינוס, כדרך ששאלים

בשלוש המלכות. אמרו לו: אוודי דומני פיטון אמרו לן: אתה הוא בן זכיי? אמר לו: הין. א' לן:הרגתני. א' לו: אל תירא א' לו: למה? א' לו: כתוב בתורתנו שאין הבית הזה חרוב אלא ביד מלך, שנ' והלבנון באדיר יפול' (ישעיהו י, 34) ז' מסרו לשני פילקריס. לאחר שלושה ימים באו לו איגרות מירומי אמרו לו: מת רימון המלך והימליכוך בני רומי תחתיו.

סדר עולם רבה ל, עמ' 322-323 (מהד' מיליקובסקי)

והצפיר השעיר מלך יון והקרן הגדולה אשר בין עיניו הוא המלך הראשון (דניאל ח, כא) ועמד מלך גיבור וג' וכעמדו תשבר וגו' (דניאל יא, ג-ד) וימלוך אלכסנדרוס מקדון י"ב שנה וימת. עד כאן היו הנביאי(ם) מתנבאי(ם) ברוח הקודש מיכן ואילך הט אנך ושמע דברי חכמי(ם) כי נעים כי תשמר(ם) בבטן להיות בה' מבטחלך הלא כתבתי לך שלישים וגו' להודיעך קושט וגו' (משלי כב, ז - כא) וכן הוא או' שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך

תוספתא סוטה יג, ג, עמ' 231 (מהד' ליברמן)

משמתו נביאים האחרונים, חגי זכריה ומלאכי פסקה רוח הקודש מישראל ואע"פ כן היו משמיעין להן על בת קול

ירושלמי, תענית ב, א סה

ר' שמואל בר ינא בשם ר' אחא, חמשה דברים היה המקדש האחרון חסר מן הראשון, ואילו הן: אש וארון ואורים ותומים ושמן המשחה ורוח הקודש

בבלי, יומא כא ע"ב

ארון וכפרת וכרובים ואש ושכינה ורוח הקדש ואורים ותמים

בבלי, בבא בתרא יב ע"ב (כ"י המבורג)

אמ' אבדימי דמן חיפא. מיום שחרב בית המקדש נטלה נבואה מן הנביאים ונתנה לחכמים. אטו חכם לאו נביא הוא?! הכי קאמ' אע"פ שנטלה נבואה מן הנביאים מן החכמים לא ניטלה. אמ' אמיר 'חכם עדיף מנביא' שנ' 'ונביא לבב חכמה' מי נתלה במי הוי או' קטן נתלה בגדול. אמ' אביי. תדע דאמ' גברא מלתא ומאמרה משמיה דגברא רבה אחרינא כותיה. אמ' רבא מאי קושיא דילמא תרויהו בני חד מזלא נינהו. אלא אמ' רבא תדע דאמר' גברא רבה מלתא ומתאמרה משמיה דר' עקיבה בן יוסף כותיה... א'ר יוחנן מיום שחרב בית המקדש נטלה נבואה מן הנביאים ונתנה לשוטים ולתינוקות.

מכילתא דרשב"י, שמות כ טז

ויאמרו אל משה דבר אתה עמנו ונשמעה (שמות כ, טז) בזו זכו שיעמדו להם נביאים... אבל משהו מלעיבים במלאכי אלקים פסקה מהם רוח הקדש כן הוא או' ויהיו מלעיבים במלאכי האלקים' (דברי הימים ב לו, טז)

פסקתא דרב כהנא יג, יד (מהד' מנדלבוים, עמ' 238) = מדרש אגדה, במדבר, מטות, ל (מהד' בובר, עמ' קסא: 'קצת נבואה היתה')

מה בנימ(י)ן אחרון לכל השבטים, אף ירמיה אחרון לכל הנביאים. לא כבר נתנבאו אחריו חגי זכריה ומלאכי? ר' לעזר ור' שמואל בר נחמן. ר' לעזר אמר: קיצרי נבואה היו. אמר ר' שמואל בר נחמן: כבר היתה נבואה פקודה ביד חגי זכריה ומלאכי

תוספתא ידים ב, יג (כ"י וינה)

הגליונין וסיפרי המינין אין מטמאין את הידים. סיפרי בן סירא וכל ספרים שנכתבו מיכן ואילך אין מטמאין את הידים

משנה, ידיים ד, ג

בו ביום אמרו עמון ומואב מה הן בשביעית וגזר ר' טרפון מעשר עני וגזר ר' אלעזר בן עזריה מעשר שני. אמר ר' ישמעאל: אלעזר בן עזריה עליך ראייה ללמד שאתה מחמיר <שכל המחמיר> עליו ראייה ללמד. אמר לו ר' אלעזר בן עזריה: ישמעאל אחי אני לא שניתי מסדר שנים ר' טרפון אחי שינה ועליו ראייה ללמד...

השיב ר' טרפון. אמר ר' יהושע: הרי אני כמשיב על דברי אחי טרפון אבל לא לענין דבריו. מצרים מעשה חדש ובבל מעשה ישן והגדון שלפנינו מעשה חדש. ידון מעשה חדש ממעשה חדש ואל ידון מעשה חדש ממעשה ישן. מצרים מעשה זקנים ובבל מעשה נביאין והגדון שלפנינו מעשה זקנים ידון מעשה זקנים ממעשה זקנים ואל ידון מעשה זקנים ממעשה נביאים.

נמנו וגמרו עמון ומואב מעשר עני בשביעית.

וכשבא ר' יוסי בן דורמסקית אצל ר' אליעזר ללוד אמר לו מה חידוש היה לכם בבית המדרש היום. אמר לו נמנו וגמרו עמון ומואב מעשר עני בשביעית. בכה ר' אליעזר ואמר סוד יי ליראיו ובריתו להודיעם (תהילים כה, 14). צא ואמור להן אל תחושו למגיינכם מקובל אני מרבן יוחנן בן זכיי ששמע מרבו ורבו מרבו הלכה למשה המסיני שעמון ומואב מעשר עני בשביעית

פשר חבקוק ב, 5-10, בתוך: נועם מזרחי, פשר חבקוק: פירוש עכשווי למגילה עתיקה (מוזיאון ישראל, 1975), עמ' 80

1 [פשר הדבר על] הבוגדים עם איש 2 הכוב, כיא לוא [האמינו בדברי] מורה הצדקה מפיא 3 אל. ועל הבוג [דים בברית] החדשה, כ[י] א לוא 4 האמינו בברית אל, [וכיא חל] ל[ו] את שם קודשו 5 וכן פשר הדבר [על הבוגדים לאחריה א 6 הימים המה עריצ] י הבר[ית], אשר לוא יאמינוא 7 בשומעים את כול הבא[ות ע] ל' הדור האחרון מפי 8 הכוהן, אשר נתן אל ב[לבו בינ]ה לפשור את כול 9 דברי עבדיו הנביאים: [כיא] בידם ספר אל את 10 כול הבאות על עמו וע[ל]...]

פשר חבקוק ז, 1-5, בתוך: נועם מזרחי, פשר חבקוק: פירוש עכשווי למגילה עתיקה (מוזיאון ישראל, 1975), עמ' 129

- 1 וידבר אל אל חבקוק לכתוב את הבאות על
- 2 (על) הדור האחרון, ואת גמר הקץ לוא הודעו
- 3 ואשר אמר "למען ירוץ הקורא בו"
- 4 פשרו על "מורה הצדק", אשר הודיעו אל את
- 5 כול רוי דברי עבדיו הנבאים

חבקוק ב, 1-2

על משמרתתי אעמדה ואתיצבה על מצור ואצפה לראות מה ידבר בי ומה אשיב על תוכחתי. ויענני ה' ויאמר כתב חזון ובאר על הלחות למען ירוץ קורא בו.

יוסף בן מתתיהו, מלחמת היהודים ג, סעיפים 351-354 (מה' אולמן)

היה בקי בפתרון חלומות וידע לפרש את דברי אלוהים הסתומים [שכן] בהיותו כוהן ונצר ל[משפחת] כוהנים הכיר היטב את הנבואות שבכתבי הקודש

יוסף בן מתתיהו, מלחמת היהודים ו, סעיפים 312-313 (מהד' אולמן)

הדבר אשר עורר אותם יותר מכול למלחמה הייתה נבואה סתומה הנמצאת גם היא בכתבי הקודש [שבה נאמר] כי בעת ההיא יקום בארצם אדם אשר ישלוט על העולם הנושב כולו. הם הבינו כי הכוונה לאחד מבני עמם, וחכמים רבים טעו בפירוש [הנבואה]; אלא שהיא בישרה למעשה את שלטון אספסיאנוס, אשר הוכרו כשליט (אימפרטור) בארץ יהודה

טקיטוס, היסטוריה ה, 13

ברבים היתה נטועה דעה, שיש בכתביהם העתיקים של הכהנים (נבואה), שממש באותו זמן עתיד המזרח לעשות חייל ואנשים שיצאו מיהודה ישלטו על העולם

ישעיהו י, 34

וְנִקַּף סִבְכֵי הַיַּעַר בְּבִרְזֵל וְהִלְבְּנוּן בְּאֲדִיר יַפּוּל

פשר ישעיהו [4Q161], קימרון מגילות ב, עמ' 264

[ונוקפו ס] ובכי [היער] בברזל ולבנון באדיר [יפול המה ה] כתיאים אש[ר] יפל[ו] ביד ישראל וענוי [ארץ ישפטו את] כול הגואים וגבורים יחתו ונמס ל[בם] ואשר אמר ורמי [הקומה גדועים המה גבורי כת[יאים]] אשר יכרתו אושר אמ[ר] ונ[ו]קפו סובכי [ה] יער בברזל ה[מה] [כול ישראל בצא] תם למלחמת כתיאים ולבנון בא[דיר הוא מלך ה] כתיאים אשר ינתן ביד גדולו [ונפל] [עם רוב הכתי] אים בברחו מלפ[ני יש]ראל

אבות דרבי נתן (נו"ב) ו; איכה רבה (מהד' בוכר) א, לא ; גיטין נו ע"ב

וכשבא אספסינוס הי[ק]י על ירושלים שרה כנגד חומת ירושלים אמר לאנשי [ירו]שלם [...]. כיוון שיצא רבן יוחנן בן זכיי חוץ מפיתחה שלמדינה, הלך ושאל בשלומו של אספסינוס, כדרך ששאלים בשלום המלכות. אמרו לו: אוודי דומני פיטון אמרו לן: אתה הוא בן זכיי? אמר לו: הין. א' לן: הרגתני. א' לו: אל תירא א' לו: למה? א' לו: כתוב בתורתינו שאין הבית הזה חרוב אלא ביד מלך, שני' והלבנון באדיר יפול' (ישעיהו י, 34) ז' מסרו לשני פילקריס. לאחר שלושה ימים באו לו איגרות מירומי אמרו לו: מת רימון המלך והימליכוך בני רומי תחתיו.